

Ćw. M1

Wyznaczenie liczby przenoszenia oraz ruchliwości jonów w przewodnikach jonowych

Zagadnienia:

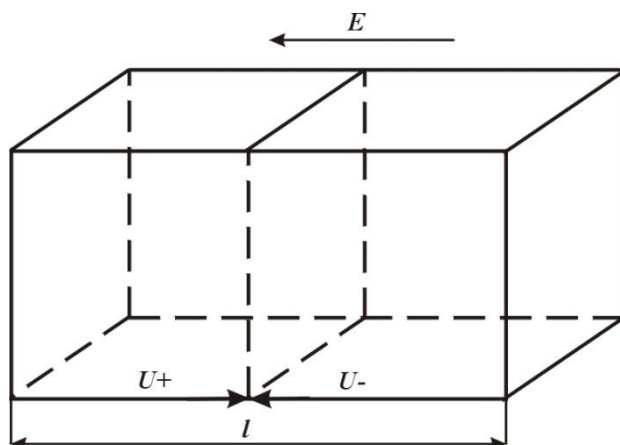
- Podstawy elektrostatyki.
- Zjawisko dysocjacji. Przepływ prądu w elektrolitach.
- Prawo Ohma dla elektrolitów.
- Liczby przenoszenia, ruchliwość jonów. Metoda wyznaczania.
- Przewodnictwo struktur biologicznie czynnych. Podstawy elektroterapii.
- Potencjały dyfuzyjne.

Przepływ prądu przez elektrolity polega na przemieszczaniu się w kierunkach przeciwnych nośników prądu, jakimi są kationy i aniony. Udział poszczególnych jonów w przenoszeniu ładunku nie jest jednakowy, co wynika z ich różnej ruchliwości.

Ruchliwość jonu u – wartość prędkości v jonu poruszającego się w polu elektrycznym o natężeniu jednostkowym w kierunku działania sił pola

$$u = \frac{v}{E} \text{ m}^2\text{s}^{-1}\text{V}^{-1} \quad (1)$$

Ruchliwość jonów rośnie wraz z temperaturą, jest odwrotnie proporcjonalna do współczynnika lepkości dynamicznej rozpuszczalnika oraz maleje ze wzrostem stężenia nośników. Ruchliwości kationów i anionów różnią się między sobą, co wynika z ich różnej wielkości i odmiennej struktury przestrzennej.

Rozpatrzmy wymianę ładunku elektrycznego przez dowolny, prostopadły do kierunku przepływu prądu przekrój roztworu w polu elektrycznym o natężeniu E (rys.1).

Rys. 1

W roztworze elektrolitu znajduje się tylko jeden rodzaj kationów jednowartościowych oraz jeden rodzaj anionów jednowartościowych, których koncentracja wynosi n . W ciągu czasu t przez rozważany przekrój S w kierunku katody przepłyną kationy niosące ładunek dodatni:

$$q^+ = nevSt \quad (e - \text{elementarny ładunek})$$

Podstawiając v z równania (1) otrzymujemy

$$q^+ = neu_+Est \quad (2)$$

W kierunku katody przepłyną aniony niosące ładunek ujemny

$$q^- = neu_-Est \quad (3)$$

Sumaryczny ładunek przeniesiony w czasie t wynosi:

$$Q = q^+ + q^- \quad (4)$$

Podstawiając do wzoru (4) odpowiednio wzory (2) i (3) otrzymamy:

$$Q = ne(u_+ + u_-)Est \quad (5)$$

Stosunek ładunku przenieszonego przez przekrój poprzeczny za pomocą jednego z rodzajów nośników do sumarycznego ładunku przenieszonego przez ten przekrój nazywa się **liczbą przenoszenia t** , więc odpowiednio:

$$t_+ = \frac{q^+}{Q} \quad \text{oraz} \quad t_- = \frac{q^-}{Q} \quad (6)$$

Jeżeli d wzoru (6) podstawimy odpowiednio wzory (2), (3) i (5), to otrzymamy:

$$t_+ = \frac{u_+}{u_+ + u_-} \quad \text{oraz} \quad t_- = \frac{u_-}{u_+ + u_-} \quad (7)$$

Z tych zależności widać, że liczby przenoszenia zależą od ruchliwości jonów.

Opis ćwiczenia:

Ćwiczenie polega na wyznaczeniu liczby przenoszenia jonu metodą poruszającej się powierzchni granicznej. Do pionowej rurki w kształcie litery U wprowadza się dwa elektrolity: niższy tzw. wskaźnikowy A^+D^- (u nas $\text{KMnO}_4 \rightarrow \text{K}^+ + \text{MnO}_4^-$), o większej gęstości, oraz wyższy, badany A^+B^- (u nas $\text{KNO}_3 \rightarrow \text{K}^+ + \text{NO}_3^-$), o mniejszej gęstości.

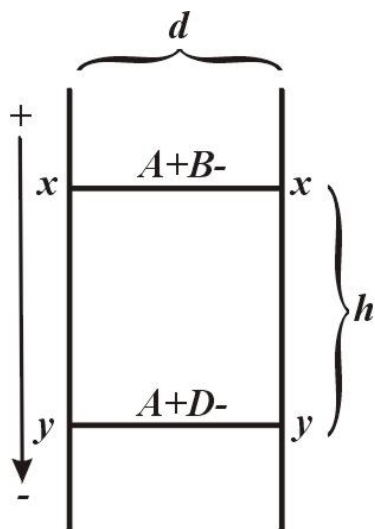
Jeżeli prędkość migracji jonu wskaźnikowego będzie mniejsza niż prędkość migracji jonu badanego, to granica rozdziału obu elektrolitów nie ulegnie rozmyciu w czasie przepływu prądu przez elektrolit. Warunek powyższy uzyskuje się dobierając stężenia w ten sposób, aby została spełniona zależność (nazwana funkcją regulującą Kohlrauscha):

$$\frac{c_{AB}}{c_{AD}} = \frac{t_B}{t_D}$$

gdzie:

t_B, t_D – liczby przenoszenia anionów B^-, D^-

c_{AB}, c_{AD} – stężenia elektrolitów.

Rys. 2.

W czasie trwania doświadczenia powierzchnia graniczna z anionem wskaźnikowym D^- (MnO_4^-), zmieni swe położenie z pozycji $y-y$ na pozycję $x-x$ (rys. 2). W tym samym czasie sumaryczny ładunek, który przepływie przez obwód, wyniesie:

$$Q = \tau I \quad (8)$$

gdzie:

I – natężenie prądu

τ - czas przepływu prądu.

Znając objętość V zawartą między przekrojami $y-y$ i $x-x$ oraz stężenie roztworu badanego (A^+B^-), można obliczyć ładunek q^- , który aniony B^- przeniosły przez powierzchnię $y-y$:

$$q^- = neSh = neV$$

gdzie $V = Sh$ – objętość między przekrojami $y-y$ i $x-x$.

Wyrażając koncentrację n przez stężenie molowe ($c = n/N$) otrzymamy:

$$q^- = cNVe = cFV \quad (9)$$

gdzie:

N – liczba Avogadra,

F stała Faradaya ($F = 96\,500\,000\text{ C mol}^{-1}$)

Podstawiając wyrażenia wzorów (8) i (9) do wzoru (6) otrzymamy:

$$t_B = \frac{FcV}{I\tau} = \frac{96\,500cV}{I\tau} \quad (10)$$

Instrukcja:

1. Prowadzący napełnia U -rurkę roztworami wykorzystywanych elektrolitów oraz mocuje elektrody.
2. Odczytujemy położenie powierzchni granicznej $y_1 - y_1$ na skali milimetrowej.

3. Podłączamy do elektrod różnicę potencjałów 80 V. Po 20 min. odczytujemy na skali milimetrowej położenie powierzchni granicznej $x_1 - x_1$. Jednocześnie odczytujemy natężenie płynącego prądu. Pomiar powtarzamy 3 - krotnie, co 20 min. bez wyłączania zasilacza.
Należy pamiętać, że powierzchnia $x_1 - x_1$ z pierwszego odczytu, jest powierzchnią $y_2 - y_2$ z drugiego odczytu itd.
4. Po trzecim odczycie wyłączamy zasilanie.
5. Obliczamy objętość V między powierzchniami $y - y$ i $x - x$ dla wszystkich pomiarów. Średnica rurki wynosi 1 cm. Wyniki zestawiamy w tabeli.
6. Ze wzoru (10) obliczymy liczbę przenoszenia t_B dla wszystkich pomiarów. Obliczamy średnie $t_{B\acute{s}r}$.
7. Przyjmując, że ruchliwość kationu u_+ wynosi $10^{-8} \text{m}^2 \text{s}^{-1} \text{V}^{-1}$, ze wzoru (6) obliczamy liczbę przenoszenia kationu t_A oraz ruchliwość anionu u_- dla wszystkich pomiarów. Wyniki uśredniamy.
8. Przeliczamy stężenie procentowe roztworu badanego na stężenie molowe.
9. Szacujemy niepewność wyznaczenia t_B dla pojedynczego pomiaru.

h	V	c	I	τ	t_B	$t_{B\acute{s}r}$	u_+	t_A	$t_{A\acute{s}r}$	u_-	$u_{-\acute{s}r}$
m	m^3	mol/m^3	A	s			m^2/sV			m^2/sV	m^2/sV

Opracowano na podstawie:

J. Socka, M. Alchimowicz, J. Białłowicz; Fizyka z elementami biofizyki i agrofizyki (przewodnik do ćwiczeń).